

Demokratiet har mange svakheter som problemløsende styreform. Et opplyst enevelde eller en totalitær fører kunne produsere raskere og mer effektive resultater når det gjelder klimautfordringene, terror- og fattigdomsbekjempelse, skriver filosof **Einar Øverenget**.

Vil ofre demokrati for klima

**KRONIKK
EINAR
ØVERENGET**

Jeg stilte følgende spørsmål til en miljøbekymret biolog for et halvt år siden: «Hvis du må velge mellom demokratiet og miljøet, hva velger du?» Han tok ikke særlig betenkningstid. «Miljøet», svarte han kontant.

«Hvorfor», spurte jeg. «Svaret er ganske åpenbart», hevdet han, «om vi ikke ivaretar miljøet og de biologiske betingelser for at menneskeheten fortsatt skal kunne ha opphold på jordkloden, betyr det fint lite om vi pleier demokratiet. Det vil ikke lenger være et folk her som kan utøve folkestyret.»

Svaret har fått meg til å tenke – fordi det virker umiddelbart riktig. Et demokrati krever at det finnes et folk som kan utøve det – og det krever igjen at det er biologisk mulig for menneskene å leve der dette demokratiet skal utøves.

Men svaret bekymrer meg også: Det innebærer kanskje at det finnes måter å organisere fellesskapet på som er bedre egnet til å redde jordkloden enn det demokratiet er.

For hva kan den antagelsen gjøre med oss den dagen det blir et aktuelt spørsmål? Og hva kan den brukes til frem til den dagen? Det ubehagelige ved denne tankerekken er selvsagt at de historiske eksemplene vi har på alternativer til demokratiet kun skiller seg fra hverandre i graden av undertrykkelse og menneskefiendtlighet.

Vi tenker oss at det finnes et vesentlig skille mellom demokratier og ikke-demokratier og det skillet går ved respekten for individets autonomi.

De forskjellige variantene av folkestyre vi kjenner til har det til felles at de anerkjenner at det enkelte individ har en egenverdi som gjør at det er i besittelse av visse ukrenkelige rettigheter. Vi skiller slik sett mellom mennesker og alle andre levende vesener.

■ Men hva om vi tenker oss at et slik skille ikke setter oss i stand til å bekjempe omfattende globale problemer?

■ Hva om vi antar at vi ikke

kan opprettholde idealet om individets frihet og samtidig opprettholde det biologiske grunnlaget for menneskets eksistens på jorden?

■ Hva om det fester seg en oppfatning om at det finnes globale utfordringer som er så store at vi må være villige til å oppgi helt grunnleggende humanistiske idealer for å løse dem?

Kan det skje at slike oppfatninger vinner frem? Jeg tror det.

Sant nok, demokratiet er tuftet på idealer som har utviklet seg i en bestemt historisk sammenheng. Kanskje verden endrer seg på en slik måte at forutsetningen for demokratiet blir borte? Vi befinner oss ikke ved historiens ende.

Det er nærliggende å tro at utviklingen fortsetter – og dermed også de samfunnsmessige forutsetningene for å organisere det menneskelige fellesskap. Kanskje demokratiet avløses av nye politiske

” Når det gjelder klimapolitikk kan det være at demokratiet som styreform ikke bare står i veien for en effektiv løsning på problemene, men i tillegg også kan være direkte årsak til dem

systemer som synes mer fornuftige gitt de behov og utfordringer som melder seg i fremtiden?

Men betyr det at det ikke finnes en målestokk for politiske systemer – annet enn å se dem som historiske produkter og helt pragmatisk vurdere dem ut fra evnen til å løse samtidens utfordringer.

Jeg tror det er en farlig innstilling, men det foregår kontinuerlig en instrumentalisering av den politiske sfære som forleder oss til å tro at et politisk styresett utelukkende må vurderes ut fra evnen til å levere resultater.

For tross alt, hva er det som er så bra med et demokrati? Er det at demokratiet som styreform er særdeles godt egnet til å finne løsninger på utfordringer og problemer? Jeg tror ikke det.

Det er strengt tatt mange svakheter ved demokratiet som problemløsende styreform: Det er tidvis sendrektig, gjennomføringssvakt og ustabil og ofte preget av kortsiktighet, beslutningsvegving, omkamper, irrasjonalitet og personlig prestisje.

I møte med det enkelte betrakter som den overlegent viktigste utfordring verden står overfor – menneskeskapt klimaendring – tror jeg at et opplyst enevelde eller en totalitær fører som deler klimabekymringen kunne produsere raskere og mer effektive resultater.

Jeg tror fattigdomsbekjem-

pelse og terrorbekjempelse på tilsvarende måte kunne bli utført mer effektivt av mer autoritære styreform.

Det er naivt å tro at opprettholdelsen av et demokrati og den optimale måten å løse samtidens problemer på alltid trekker i samme retning. Hvorfor skulle nå det være tilfelle?

Når det gjelder klimapolitikk kan det være at demokratiet som styreform ikke bare står i veien for en effektiv løsning på problemene, men i tillegg også kan være direkte årsak til dem. Kanskje det samme kan sies om terror og fattigdom?

Det avføder følgende spørsmål: Har demokratiet egenverdi, eller er det kun en mulig vei – av flere mulige – frem til det gode samfunn?

Jeg mener demokratiets styrke ligger i at det har egenverdi. Det ivaretar individets frihet og autonomi – og det er et gode i seg selv. Men det innebærer at vi må akseptere demokratiets svakheter i møte selv med det vi betrakter som samtidens største utfordringer.

Ja, vi må kanskje være villige til å møte selve spørsmålet om menneskets videre eksistens på jordkloden med suboptimale virkemidler – ganske enkelt for å opprettholde vår menneskelighet.

■ Einar Øverenget, filosof, Humanistisk Akademi

■ HVEM SKAL UT? Er demokratiet best til å løse klimakrisen, eller kan et mer totalitært system, som det kinesiske, være mer effektivt? Eller taper isbjørnen uansett? Foto: Simen Grytøyr, AP/Scanpix og AFP/Scanpix

**FLERE INNLEGG
Side 26 – 27**

Gjestekommentar

Eventyret Estland
Jørund Holterud Aarsnes

Innlegg
Skatt er ikke et nullsumspill

Christian Tybring-Gjedde

Seigliva fm-nostalgi
Sigvart Østrem

Andre traseer har blitt vurdert
Håkon Borgen